

Posodabljanje visokega šolstva v Evropi 2011

Finančna in socialna razsežnost

V poročilu podrobneje obravnavamo socialno razsežnost visokega šolstva – temo, na katero je v zadnjih letih v političnih razpravah na evropski in nacionalnih ravneh usmerjena precejšnja pozornost. Socialno razsežnost povezujemo s širjenjem možnosti dostopa do visokega šolstva za kar največji mogoči delež prebivalstva.

Pričujoča študija opisuje stanje v študijskem letu 2009/10 in obsega 31 držav (vse države članice EU, poleg teh pa še Islandijo, Lihtenštajn, Norveško in Turčijo).

NAJVEČJI IZZIV JE MNOŽIČNOST VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA

Med najopaznejšimi razvojnimi težnjami v evropskem visokem šolstvu v zadnjem desetletju je stalno širjenje. Število študentov se je v povprečju povečalo za 25 %. Množičnost visokošolskega študija je svetovni pojav, povezan s premikom k družbam znanja, in v Evropi ustvarja nove izzive. Vendar pa povečevanje števila študentov še ne pomeni nujno, da postaja visoko šolstvo socialno bolj vključujoče.

Visokošolski ministri ves čas poudarjajo, da »bi morala množica študentov, ki vpiše, študira in konča visokošolski študij na katerikoli stopnji, izražati vso raznolikost populacije v državi«

»Študentje morajo (oziroma bi morali) neovirano končati svoj študij ne glede na svoje socialno-ekonomsko poreklo« (Londonski komuniké 2007, str. 5). V skladu z evropskimi priporočili skoraj vse države izjavljajo, da je povečevanje in širitev možnosti za visokošolski študij med njihovimi najpomembnejšimi političnimi cilji. Vseeno pa je ta cilj le eden izmed številnih prednostnih nalog. Bolj malo je dokazov, da države povezujejo razprave o temah, kot sta kakovost in odličnost, s socialno razsežnostjo visokega šolstva.

Kaj je Eurydice

Omrežje Eurydice zagotavlja informacije in analize o izobraževalnih sistemih in politikah evropskih držav. Leta 2011 ga sestavlja 37 nacionalnih enot, umeščenih v 33 držav, sodelujočih v Programu vseživljenjskega učenja EU (države članice EU, države EFTA, Hrvaška in Turčija). Delo omrežja koordinira in upravlja Izvršna agencija za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulturo, ki ima sedež v Bruslju. Agencija vzdržuje zbirke podatkov in pripravlja publikacije.

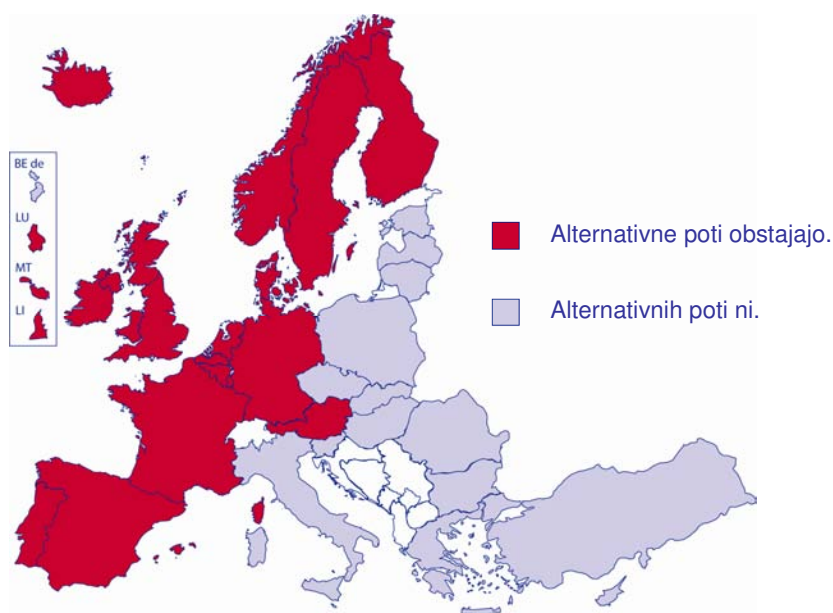

DVA NAJPOGOSTEJŠA NAČINA ŠIRJENJA VPISNIH MOŽNOSTI

Med evropskimi državami so opazne razlike v načinih, kako povečujejo vpisne možnosti. Nekatere države sprejemajo predvsem ukrepe za povečanje vpisnih možnosti manj zastopanih skupin. Druge širijo skupne vpisne možnosti na splošno in tako povečujejo splošno dostopnost; pri tem upajo, da se bo povečal tudi vpis študentov iz socialno zapostavljenih skupin. V tretji skupini držav kombinirajo splošne in ciljno naravnane ukrepe.

Dobra polovica držav, sodelujočih v omrežju Eurydice, je vpeljala alternativne poti do visokošolskega študija, petnajst nacionalnih izobraževalnih sistemov pa takšnih poti ne dopušča. Slika kaže jasen geografski vzorec: alternativne možnosti so značilne za zahodnoevropske visokošolske sisteme. Precejšnje število sistemov, ki ne omogočajo alternativnih poti v visoko šolstvo, tudi ne predpisuje priznavanja neformalnega in priložnostnega učenja.

Alternativne poti do visokošolskega študija za netradicionalne kandidate, 2009/10

Vir: Eurydice.

SISTEMI SPREMLJANJA SO ŠE PRECEJ NERAZVITI

Nekatere države določajo ciljne kazalnike za vključenost manj zastopanih skupin v visokošolskem študiju, vendar pa tak način spremljanja še ni prav pogost.

Vpliv ukrepov za širitev vpisnih možnosti in povečanje vpisa na evropski ravni je težko oceniti. Ne le da države izvajajo različne ukrepe, ampak tudi spremljajo različne značilnosti študentske populacije.

Zato je težko sestaviti primerjalno sliko vključenosti manj zastopanih skupin v različnih visokošolskih sistemih po Evropi. Samo pet držav javno objavlja podatke o diplomantih, kar kaže na to, da v mnogih državah podatki o diplomantih niso niti družbeno zanimiva tema niti merilo učinka, za katerega bi morale biti odgovorne visokošolske institucije.

FINANCIRANJE VISOKOŠOLSКИH INSTITUCIJ NE POMAGA URESNIČEVATI CILJEV SOCIALNE RAZSEŽNOSTI VISOKEGA ŠOLSTVA, VSAJ NE IZRECNO

Težko je ugotoviti, ali so nacionalni finančni mehanizmi naravnani tako, da pripomorejo k uresničevanju glavnega cilja socialne politike v visokem šolstvu in torej spodbujajo širjenje vpisnih možnosti. Glavni finančni mehanizmi se večinoma opirajo na tradicionalne vhodne značilnosti

visokošolskega študija (kot sta število osebja in število vpisanih) ali pa se osredinjajo na druge cilje, kot je denimo kakovost raziskovanja. Širjenje vpisnih možnosti je pogosto prepuščeno obrobim shemam financiranja.

ŠOLNINE IN SISTEMI ŠTUDIJSKIH POMOČI MOČNO VPLIVAJO NA USPEŠNOST

VISOKOŠOLSKEGA SISTEMA

Temeljno merilo uspešnosti visokošolskega sistema je zagotavljanje enakosti pri dostopu do raznovrstnega in kar najkakovostnejšega študija, ki naj državljanom omogoča razvijanje in izpolnitev vseh njihovih zmožnosti. Zaračunavanje šolnin lahko bolj odvrta dohodkovno šibkejše in socialno prikrajšane skupine študentov kot tiste, ki prihajajo iz gmotno in socialno ugodnejših okolij. Z mehanizmi pomoči je mogoče učinkovito izravnati ta nesorazmerja. Iskanje ravnotežja med šolninami in študijsko pomočjo ter vprašanje, kako najbolj učinkovito dodeljevati sredstva pomoči, sta zelo pomembni za izvajalce visokošolskih politik.

Nacionalne ureditve v Evropi so različne: od sistemov brezplačnega študija do sistemov v celoti plačljivega. V nekaterih državah vsi študentje

prejemajo študijsko pomoč, v drugih jo dajejo le nekaterim. Šolnine so lahko nizke, le simbolične, ali zelo visoke in pomenijo pomemben delež v študentovih skupnih stroških študija. Neverjetna pestrost sistemov šolnin in pomoči mogoče ni dovolj vidna, a zelo vpliva na delovanje visokošolskih sistemov.

V večini držav morajo študentje načeloma plačevati šolnino, za oprostitev oziroma zmanjšanje plačila pa države uporabljajo različna merila. Največkrat so povezana z načinom študija, vrsto študijskega programa ali področjem izbranega študija, lahko so upoštevane tudi značilnosti študentske populacije ali pa se upoštevata obe izhodišči.

DELEŽ ŠTUDENTOV PRVE IN DRUGE STOPNJE, KI PLAČUJEJO ŠOLNINE IN PREJEMAJO ŠTUDIJSKO POMOČ, 2009/10

Večina prejema ŠTUDIJSKO POMOČ		Večina plačuje ŠOLNINO	
Večina plačuje ŠOLNINO	DK, MT, FI, SE, UK-SCT, LI, NO	CY, NL, SK, UK-EWNI	Večina plačuje ŠOLNINO
	DE, EL, LT, HU, AT	BE, BG, CZ, EE, IE, ES, FR, IT, LV, PL, RO, SI, IS, TR	
Manjši del prejema ŠTUDIJSKO POMOČ			

Vir: Eurydice.

Mnoge evropske države zagotavljajo študijske pomoči in posojila, njuna deleža pa se po državah zelo razlikujeta. Študijske pomoči so redko kdaj splošne. Države jih zagotavljajo glede na gmotne potrebe študentov ali njihov študijski uspeh, včasih pa upoštevajo obe merili. Sistem študentskih posojil, oprt na javna sredstva, uveljavljata približno dve tretjini evropskih držav. Islandija je

edina država, ki študijsko pomoč iz javnih sredstev zagotavlja izključno s študentskimi posojili.

Sistemi posrednih pomoči so še raznovrstnejši in so tesno povezani s splošnimi socialnimi politikami držav. V 16 sistemih starši študentov nimajo ne davčnih olajšav ne drugih denarnih pravic.

SPOPRIJETI SE BO TREBA Z DEMOGRAFSKIMI IZZIVI

Demografska gibanja temeljito pretresajo Evropo, toda njihov neposredni učinek bodo prebivalci v različnih delih celine občutili zelo različno. Demografsko upadanje dela prebivalstva med 18. in 34. letom bo med letoma 2010 in 2025 močno prizadelo države v osrednji, vzhodni in južni Evropi. Nasprotno pa projekcije števila mladih v manjšini držav na severu Evrope kažejo trend naraščanja.

Da bi se izognili prevelikemu zmanjševanju števila

diplomantov, mora visoko šolstvo ponuditi več možnosti novim skupinam potencialnih študentov, ponovno se mora opreti na vseživljenjsko učenje in pri tem bolj kot doslej upoštevati raznolikost študentov. Pričujoče poročilo kaže, da so mnoge države, ki najbolj potrebujejo širjenje dostopa do visokega šolstva za manj zastopane skupine in odrasle, prav tiste, v katerih je odpiranje vrat visokošolskega študija netradicionalnim študentom za zdaj še najmanj uveljavljeno.

TRENDI FINANCIRANJA PO EVROPSKIH DRŽAVAH NISO POENOTENI

Še pred sedanjo gospodarsko in finančno krizo se vlaganje v visoko šolstvo ni več prilagajalo številu vpisanih študentov. Pravzaprav se je vpis pred letom 2008 naglo povečeval, deleži BDP, namenjeni financiranju visokega šolstva, pa so

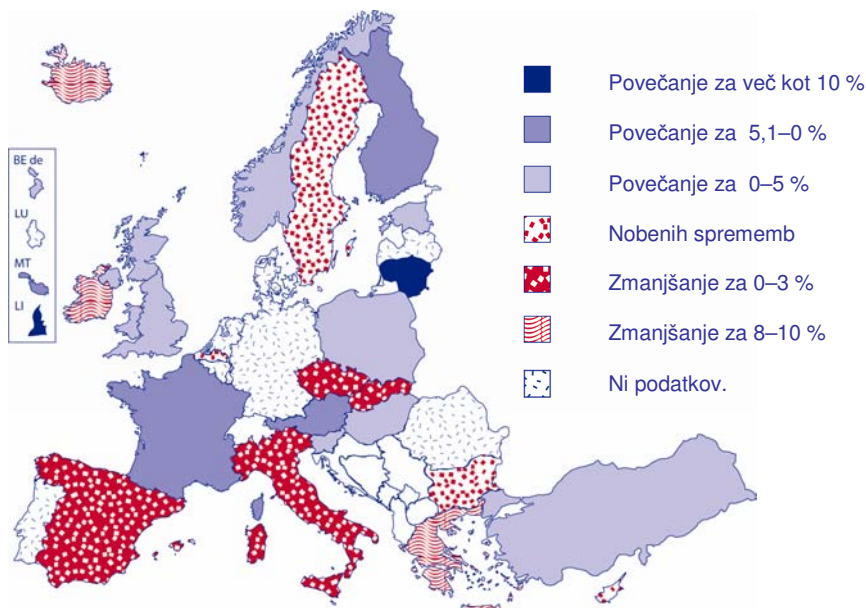
ostali enaki, v nekaterih državah pa so se že pred letom 2008 celo skrčili.

Od leta 2008 naprej pa se trendi v financiranju visokega šolstva razhajajo. V nekaterih

evropskih državah so že zelo zmanjšali sredstva (ali to še nameravajo), v drugih državah, tudi v tistih z velikimi gospodarskimi težavami, pa so sprejeli pakete ukrepov za spodbujanje razvoja

visokošolskega sistema. Ta strategija bi bila lahko pri blaženju posledic gospodarske krize uspešnejša, saj trgi dela potrebujejo vse več bolj izobraženih ljudi.

Spremembe v visokošolskih proračunih od 2009/10 do 2010/11

Vir: Eurydice.

NAJPOMEMBNEJŠE UGOTOVITVE

- Države si prizadevajo, da bi prilagodile svoje visokošolske sisteme novim razmeram, pri tem upoštevajo velike družbene spremembe, ki so se zgodile v zadnjih letih.
- Socialna razsežnost na splošno še ni pomembno vodilo visokošolskih politik, vendar pa večina držav že uveljavlja posebne ukrepe, s katerimi poskuša v sistem vključiti tudi manj zastopane skupine.
- Socialna razsežnost visokega šolstva ostaja pogosto le na deklarativni ravni, saj sprejeti ukrepi in financiranje ne omogočajo njenega uresničevanja, mehanizmi za spremljanje in vrednotenje učinkov pa tudi še niso ustrezno uveljavljeni.
- Prav zaradi gospodarskega nazadovanja evropskih držav je treba odločneje reševati vprašanja socialne razsežnosti visokega šolstva, tako na evropski kot na nacionalnih ravneh

*

* *

Celotna študija

Posodabljanje visokega šolstva v Evropi 2011 – Financiranje in socialna razsežnost

je dostopna v angleščini, francoščini in nemščini na Eurydice spletnih straneh:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Tiskane izvode poročila

lahko naročite na naslovu: eacea-eurydice@ec.europa.eu.

Kontaktne osebe:

Wim Vansteenkiste, Communication and Publications, Eurydice: +32 2 299 50 58

David Crosier, co-ordinating author, Eurydice: +32 2 299 50 24